

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આરક્ષિત કર્યું : ૨૫/૦૪/૨૦૨૫

જાહેર કર્યું : ૦૨/૦૫/૨૦૨૫

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/સેકન્ડ અપીલ નંબર ૫૩/૨૦૨૩

સાથે

સિવિલ એપિલિકેશન (ફોર સ્ટે) નંબર ૧/૨૩૨૩

ઈન આર/સેકન્ડ એપિલિકેશન નંબર ૫૩/૨૦૨૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ મૌલિક જે. શેલત

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.
	✓	

હેમીબેન લિમ્બાભાઈ પિપરિયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

રસીલાબેન લિમ્બાભાઈ પિપરિયા અને અન્ય

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧,૨ માટે ડૉ. અભિસ્ત કે. ઠાકર (૭૦૧૦)

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧,૨ માટે સુ શ્રી રાધા એ ઠાકર (૧૧૨૯૯)

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ મૌલિક જે. શેલત

સી એ વી જજમેન્ટ

૧. હાલની બીજી અપીલ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ની કલમ ૧૦૦ (ત્યારબાદ 'સી. પી. સી.' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) હેઠળ દાખલ કરવામાં

આવી છે, જેમાં રાજકોટ ખાતેના ૧૨મા અધિક જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા નિયમિત સિવિલ અપીલ નંબર ૫૧/૨૦૨૩માં પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમની વિરુદ્ધમાં ઉપરોક્ત અપીલને ફગાવી દેવામાં આવી છે અને જેના દ્વારા, નિયમિત સિવિલ સ્યુટ નંબર ૧૪૪/૨૦૧૦ (જૂનો નંબર ૪૮૧/૨૦૦૭) માં મુખ્ય સિવિલ જજ, પાઢારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ૫/૧૧/૨૦૨૨ ના ચુકાદા અને હુકમની પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે.તેથી, અપીલકર્તાઓ સામે નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા સહવર્તી તારણો સામે દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલ રજૂ કરો.

૨. જ્યારે પણ જરૂર પડશે ત્યારે પક્ષકારોને તેમની મૂળ સ્થિતિ અનુસાર અપીલીય અદાલત સમક્ષ મોકલવામાં આવશે.

અપીલની ટૂંકી હકીકતો

૩. અપીલકર્તાઓએ પ્રતિવાદીઓ સામે સિવિલ જજ, પાઢારી સમક્ષ નિયમિત સિવિલ દાવો નંબર ૧૪૪/૨૦૧૦ (જૂનો નિયમિત સિવિલ દાવો નંબર ૪૮૧/૨૦૦૭) દાખલ કર્યો હતો.અપીલકર્તાઓ-વાદીઓ અનુક્રમે મૂળ સામાવાળા નંબર ૧-લિમલાઈ જુથાભાઈ પિપરિયાની પત્ની અને પુત્રો છે, જેઓ દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન મૃત્યુ પામ્યા હતા, જેમાં તેમના કાનૂની વારસદારોને

રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા છે અને સામાવાળા નંબર ૧ થી ૪ તરીકે જોડવામાં આવ્યા છે, જ્યારે સામાવાળા નંબર ૫ અહીં મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ છે, જે ભત્રીજો છે-સામાવાળા નંબર ૧-સ્વર્ગીય લિંભાઈ જુથાભાઈ પિપરિયાના પારિવારિક સંબંધી છે અને મૂળ સામાવાળા નંબર ૧ પાસેથી દાવાની જમીન ખરીદી છે.

૪. આ દાવો વેચાણ પત્રો રદ કરવા અને પૂર્વજોની મિલકત (દાવાની જમીન) માં હિસ્સાની ઘોષણા અને કાયમી મનાઈ હુકમ માટે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.એવું લાગે છે કે તેના જીવનકાળ દરમિયાન, સામાવાળા નંબર ૧ એ સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં દાવાની જમીન ૧૨/૧૨/૧૯૯૪ પર નોંધાયેલ વેચાણ ખત દ્વારા વેચી દીધી હતી અને બાદમાં, નોંધાયેલ વેચાણ ખત દ્વારા ૦૭/૦૫/૨૦૦૭ પર સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં જમીનનો બીજો ટુકડો વેચી દીધો હતો.બંને વેચાણ કાર્યોને વાદીઓ દ્વારા દાવો દાખલ કરીને પડકારવામાં આવ્યા હતા.

૫. સામાવાળા નંબર ૧ એ તેના પિતા જુથાભાઈ ચકુભાઈ પિપરિયા પાસેથી દાવાની જમીન પ્રાપ્ત કરી હોવાનું જણાય છે, જેમણે દાવાની જમીન તેના મૂળ માલિક પાસેથી ખરીદીને હસ્તગત કરી છે.વધુમાં એવું જણાય છે કે જુથાભાઈ ચકુભાઈ પિપરિયાના જીવનકાળ દરમિયાન-સામાવાળા નંબર ૧ના પિતાએ

તેમની જમીન તેમના ત્રણ પુત્રોમાં વહેંચી હતી, જેમાંથી સામાવાળા નંબર ૧એ આવા વિભાગમાં દાવો જમીન મેળવી હતી, જેને વાદીઓ દ્વારા પૂર્વજોની મિલકત તરીકે દાવો કરવા માંગવામાં આવે છે.

૬. જમીનનું આ વિભાજન વર્ષ ૧૯૮૩માં થયું હતું. વાદી નંબર ૨-પુત્રના જન્મ પહેલાં) અને ત્યારથી, સામાવાળા નંબર ૧ દાવો જમીનનો માલિક હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, જેણે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તેના એકમાત્ર નામમાં પરિવર્તન કર્યું હતું, જેનો અર્થ છે કે મહેસૂલ એન્ટ્રી નંબર ૧૨૮૨ એ ૧૬/૦૪/૧૯૮૩ પર પરિવર્તન કર્યું હતું. જ્યારે, વર્ષ ૧૯૮૭ માં જન્મેલા વાદી નંબર ૨ અને જેમ કે બંને વેચાણ દસ્તાવેજો અનુક્રમે વર્ષ ૧૯૯૪ અને ૨૦૦૭ માં ચલાવવામાં આવ્યા હતા, જેની વર્ષ ૨૦૧૦ માં વાદીઓ દ્વારા પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી.

૭. પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, અન્ય બાબતોની સાથે, સામાવાળા નંબર ૧ ના પિતા દ્વારા તેમના જીવનકાળમાં દાવાની જમીનની વહેંચણી પર, દાવાની જમીન સામાવાળા નંબર ૧ ની સ્વ-હસ્તગત મિલકત બની ગઈ હતી જેમાં વાદી દાવાની જમીનમાં કોઈ અધિકાર, હક અને હિતનો દાવો કરી શકતા નથી.

૮. પ્રતિવાદીઓએ મર્યાદાના કાયદાના આધારે પણ દાવાને પડકાર્યો છે, જરૂરી અને યોગ્ય પક્ષમાં જોડાતા નથી અને વેચાણ કાર્યોને પડકારવા માટે વાદીનો કોઈ અધિકાર નથી.

૯. ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ દસ મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા છે પરંતુ સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા પ્રાપ્ત કરવામાં આવે ત્યારે દાવાની જમીન પૂર્વજોની મિલકત હોવાનું માનતા ન હોય તેવા વાદી સામેના મુદ્દા નંબર ૧ થી ૩ નો જવાબ આપ્યો છે પરિણામે પ્રશ્નમાં વેચાણ દસ્તાવેજો રદ કરી શકાતા નથી અને તે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે કે સામાવાળા નંબર ૨ એ સામાવાળા નંબર ૧ ને વળતરની ચુકવણી પર દાવાની જમીન ખરીદી છે.તેમ છતાં, મર્યાદા અને જરૂરી પક્ષની બિન-જોજિદારનો મુદ્દો સંબંધિત છે, ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદીઓ સામે જવાબ આપ્યો છે.

૧૦. તેમ છતાં, જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીનો કેસ સ્વીકાર્યો નથી કે વાદી દ્વારા આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે તેમ દાવાની જમીન પૂર્વજોની અથવા સહ-પક્ષની મિલકત હતી, ત્યારે આખરે દાવો ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો.વાદીઓ, તેમના દાવાની બરતરફીથી અસંતુષ્ટ થઈને, અપીલીય અદાલત સમક્ષ સી. પી. સી. ની કલમ ૯૬ હેઠળ ઉપરોક્ત નિયમિત અપીલને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું, જેમાં અપીલીય અદાલતે તેના નિર્ધારણ માટે જરૂરી મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા હતા અને અંતે

તારણ કાઢ્યું હતું કે અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા નથી અને આમ, અપીલને ફગાવી દીધી હતી.

૧૧. વાદીઓએ તેમની અપીલ રદ થવાથી વ્યથિત થઈને, અપીલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનામા પર સવાલ ઉઠાવતી બીજી અપીલ દાખલ કરવાનું પસંદ કર્યું છે.

૧૨. વાદીઓએ, વર્તમાન બીજી અપીલમાં, કાયદાના નીચેના નોંધપાત્ર પ્રશ્નો ઉઠાવવાની માંગ કરી છે, જે અપીલકર્તાઓ અનુસાર, યોગ્ય છે અને આ અદાલત દ્વારા બીજી અપીલના મેમોના પૃષ્ઠ ઓ પર ઘડવામાં અને નિર્ણય લેવાની જરૂર છે, જે નીચે મુજબ છે:—

“(૧) શું ટ્રાયલ કોર્ટ અને ત્યારબાદ અપીલકર્તા અદાલતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવીને કાયદામાં ગંભીર કાનૂની ભૂલ કરી છે કે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૮ને ધ્યાનમાં રાખીને વાદી નંબર ૨ જન્મથી સહ-ભાગીદાર નથી?

(૨) શું અપીલ અદાલતે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે કાયદાની ભૂલ કરી હતી કે દાવો મર્યાદિત કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો?

(૩) શું અપીલીય અદાલતે પક્ષકારોના બિનજોડાણને ધ્યાનમાં રાખીને દાવો જાળવવા યોગ્ય નથી એવું માનીને કાયદાની ભૂલ કરી છે?

(૪) શું નીચેની અદાલતો આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં કાયદેસર રીતે ખોટી છે કે માત્ર પૂર્વજો દ્વારા સ્થાવર મિલકત ખરીદવામાં આવી છે એટલે શું તેને હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમને ધ્યાનમાં રાખીને ત્રીજી પેઢી દ્વારા પૂર્વજો તરીકે ગણી શકાય નહીં?

(૫) શું અપીલ અદાલત દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી વિવેકબુદ્ધિ કેસના સંજોગોમાં યોગ્ય અને ન્યાયી છે?

(૬) શું નીચેની અદાલતોએ સહ-ભાગીદારની સંમતિ વિના નોંધાયેલ વેચાણ ખત દ્વારા પૂર્વજોની મિલકતના વેચાણના સંદર્ભમાં કાયદાનો યોગ્ય રીતે અમલ કર્યો છે અને જો નહીં તો શું આવા વેચાણ ખત/વાહનનું ખત કાયદામાં જાળવવા યોગ્ય છે અથવા શરૂઆતથી રદ કરવા માટે જવાબદાર છે?”

અપીલકર્તાઓ – વાદીઓ વતી રજૂઆતો

૧૩. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ડૉ. અભિસ્ત કે. ઠાકર માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મીત બી. જાની રજૂઆત કરશે કે નીચેની અદાલતો એ સમજવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગઈ છે કે જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ એ તેના પિતા પાસેથી ૦૬/૦૪/૧૯૮૩ પર

દાવો જમીન પ્રાપ્ત કરી છે અને તેના પરિવારના લાભ માટે ઉપયોગ કર્યો છે, ત્યારે તે સહ-પક્ષીય મિલકત બની જાય છે.

૧૩.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાનીએ રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની બંને અદાલતો હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ ની પ્રશંસા કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ રહી છે અને તેથી, ભૂલથી અવલોકન કર્યું છે કે દાવાની જમીન પૂર્વજોની અથવા સહ-માલિકીની મિલકત નથી.

૧૩.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની રજૂ કરશે કે વાદી નંબર ૨ જે વર્ષ ૧૯૮૭ માં જન્મેલા સામાવાળા નંબર ૧ નો પુત્ર છે.તેના જન્મ સુધીમાં, તેને આવી સહ-પક્ષીય મિલકતમાં અધિકાર, હક અને હિત હોત, આમ, સામાવાળા નંબર ૧ તેને સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં વેચી શક્યો ન હોત.

૧૩.૩ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની આગળ રજૂઆત કરશે કે અપીલ અદાલતે ભૂલથી અવલોકન કર્યું છે કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કોઈપણ કોસ-અપીલ અથવા વાંધાની ગેરહાજરીમાં દાવાને મર્યાદાના કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યો છે અને તે દાવાને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત રાખ્યો છે.

૧૩.૪ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની આગળ રજૂઆત કરશે કે દાવો મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૬૦ દ્વારા સચાલિત હતો કારણ કે વાદી નંબર ૨ નાનો હતો જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા વેચાણ ખત ચલાવવામાં આવ્યું હતું પરંતુ બહુમતી પ્રાપ્ત કર્યા પછી, તેની બહુમતીના ત્રણ વર્ષમાં, વાદી નંબર ૨ એ તેની માતા સાથે દાવો દાખલ કર્યો છે જે સમય પ્રતિબંધિત ન હતો.

૧૩.૫ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની આગળ રજૂઆત કરશે કે અપીલ અદાલતે પણ ભૂલથી અવલોકન કર્યું છે કે જરૂરી પક્ષકારોમાં જોડાવાની ગેરહાજરીમાં સામાવાળા નંબર ૧ ના અન્ય કાનૂની વારસદારો, દાવો જાળવવા યોગ્ય ન હતો.તેઓ રજૂઆત કરશે કે જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ ની દીકરીઓ મૃત સામાવાળા નંબર ૧ ના કાનૂની વારસદાર તરીકે જોડાઈ હતી, ત્યારે કોઈ પણ જરૂરી પક્ષમાં જોડાયો ન હોવાના આધારે દાવો બરતરફ કરી શકાયો ન હતો.

૧૩.૬ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કોઈ પડકારની ગેરહાજરીમાં, અપીલીય અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વાદીઓની તરફેણમાં નિર્ણય લેતા અને પક્ષકારોના બિન-પ્રતિવાદીના આવા મુદ્દા પર સંપર્ક કરવાની જરૂર નહોતી.

૧૩.૭ તેમની દલીલને સમર્થન આપવા માટે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાનીએ ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે.

(૧) એમ. યોગેન્દ્ર અને અન્યો વિરુદ્ધ લીલામ્મા એન અન્યોએ (૨૦૦૯) ૧૫ એસસીસી ૧૮૪ (પેરા ૨૮ થી ૩૦) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

(૨) રોહિત ચૌહાણ વિરુદ્ધ સુરિન્દર સિંહ અને અન્યોએ (૨૦૧૩) (૯) એસસીસી ૪૧૯ (પેરા ૧૧, ૧૨ અને ૧૪) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૧૩.૮ ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની આ અદાલતને વર્તમાન અપીલને મંજૂરી આપવા વિનંતી કરશે.કોઈ અન્ય અને આગળની રજૂઆતો કરવામાં આવતી નથી.

૧૪. અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલને લાંબા સમય સુધી સાંભળ્યા અને વર્તમાન બીજી અપીલમાં મુદ્દાઓની વિગતવાર તપાસ કરી.

રજૂઆતોનું વિશ્લેષણ

૧૫. શરૂઆતમાં, અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ અપીલીય અદાલતે મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓની તપાસ કર્યા પછી એક તારણ કાઢ્યું છે કે દાવાની જમીન સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા તેના જીવનકાળમાં તેના પિતા પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલી પૂર્વજોની જમીન નહોતી, તેથી દાવો તેમજ વાદીની અપીલ રદ કરવામાં આવી હતી. જેમ કે, હાલની બીજી અપીલ નીચેની અદાલતોના આવા સહવર્તી તારણો સામે દાખલ કરવામાં આવી છે. અપીલકર્તાઓ નીચેની અદાલતો દ્વારા આવા તારણો નોંધવામાં કોઈ વિકૃતિ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને તે સાબિત કરવામાં સક્ષમ ન હતા કે નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધવામાં આવેલી હકીકતનો ખોટો તારણ હતો જ્યારે તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે વાદીઓ દ્વારા આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે તેમ દાવાની જમીન પૂર્વજોની જમીન નથી.

૧૬. તે કાયદાની સારી રીતે સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે આ અદાલત સી. પી. સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલનો ચુકાદો આપતી વખતે મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે અને તેનો અવકાશ અને વ્યાપ ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓ દ્વારા સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં અપીલમાં કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન કરવામાં આવે છે તે કેસ સિવાય, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા કોઈ બીજી અપીલ પર વિચાર કરી શકાતો નથી. વધુમાં, નીચેની અદાલતો

દ્વારા નોંધાયેલ હકીકતના કોઈ પણ વિફૂતિ, ખોટા અને મનસ્વી તારણની ગેરહાજરીમાં, આ અદાલત સી. પી. સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને બીજી અપીલમાં હકીકતના આવા તારણને ખલેલ પહોંચાડી શકે નહીં.

૧૭. હવે તે એક સારી રીતે સ્થાયી કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે અપીલમાં કાયદાના કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો અભાવ હોય, ત્યારે તેને પ્રથમ અપીલની જેમ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર નથી. તે એક સારી રીતે સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ પણ છે કે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો અર્થ એ છે કે એક એવો પ્રશ્ન જે પ્રકૃતિમાં નોંધપાત્ર છે, જેનો નિર્ણય ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સહિત કોઈ પણ અદાલત દ્વારા ક્યારેય લેવામાં આવ્યો નથી, અને એવો મુદ્દો એ બાબતના મૂળ સુધી જાય છે કે જેમાં આ બાબતનો ચુકાદો આપતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ અથવા અપીલ કોર્ટ દ્વારા કોઈ પણ મૂળભૂત ભૂલ કરવામાં આવે છે.

૧૮. આ તબક્કે, એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૧૩૧૪ માં નોંધાયેલા સર ચુનીલાલ વિરુદ્ધ મહેતા એન્ડ સન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેન્યુરી સ્પિનિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની લિમિટેડના કેસમાં આવા મુદ્દા પર ભારતની માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના બંધારણીય બેનચના નિર્ણય પર આધાર રાખવો નફાકારક

છે:૧૯૬૨ (૦) એ આઈ જે ઈ એલ-એસ સી પરપટ, જ્યાં પેરા ૩ અને પેરા ૬ માં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે:-

“૩. આગળનો પ્રશ્ન એ છે કે શું ઉપર ઉલ્લેખિત પ્રકારના દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉઠાવે છે.કારણ કે, કલમ ૧૩૩ (૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં ચુકાદો, હુકમનામું અથવા એફ. ટી. એન. એલ. આદેશ અપીલ કરે છે, તે પેટા-કલમમાં ઉલ્લેખિત કેસ સિવાયના કોઈપણ કેસમાં તરત જ નીચેની અદાલતના નિર્ણયની પુષ્ટિ કરે છે.(સી) આ અદાલતમાં અપીલ કરવામાં આવશે જો ઉચ્ચ અદાલત પ્રમાણિત કરે કે અપીલમાં કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે.આ જ અસર માટે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૦ની જોગવાઈઓ છે.અવધની જૂની ન્યાયિક કમિશનરની અદાલતમાં એવો મત લેવામાં આવ્યો હતો કે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો અર્થ સામાન્ય મહત્વનો પ્રશ્ન છે.તે ઢ્રષ્ટિકોણને પગલે તેના અનુગામી, અવધની મુખ્ય અદાલતે રઘુનાથ પ્રસાદ સિંહને પ્રમાણપત્ર આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો, જેમની અપીલ તેણે ફગાવી દીધી હતી.તેથી, અપીલકર્તાએ આ આધાર પર વિશેષ રજા માટે પ્રિવી કાઉન્સિલમાં અરજી કરી હતી કે અપીલમાં કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે.પ્રિવી કાઉન્સિલે અપીલકર્તાને વિશેષ રજા આપી અને તેને મંજૂરી આપતી વખતે તેમના ચુકાદામાં નીચેનું નિરીક્ષણ કર્યું:

“અહીં સ્વીકાર્યું છે કે અદાલતના ચુકાદાએ તરત જ નીચેના અદાલતના નિર્ણયને સમર્થન આપ્યું છે અને તેથી, આખો પ્રશ્ન એ તરફ વળે છે કે શું

કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન છે કે કેમ.અવધની જૂની અદાલતમાં કોઈ પણ સંજોગોમાં થોડી શંકા હોવાનું જણાય છે, જેના પર વર્તમાન અદાલત સફળ થઈ હતી કે શું કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો અર્થ સામાન્ય મહત્વનો પ્રશ્ન છે કે કેમ.તેમના લોર્ડશીપ્સ માને છે કે તે એકદમ સ્પષ્ટ છે-અને ખરેખર તે શ્રી ડી ગ્રુથર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું-કે તે અર્થ નથી પરંતુ "કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન" એ સામેલ કેસમાં પક્ષો વચ્ચે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન છે ".

પછી તેમના લોર્ડશીપ્સે અવલોકન કર્યું કે આ કેસ ખૂબ જ લાંબા સમયથી હાઈકોર્ટમાં હતો અને જેના પર ખૂબ જ વિસ્તૃત ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો, તેના ચહેરા પર અપીલ પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન તરીકે ઉઠાવવામાં આવી હતી.આ કેસ ૫૪ ઈન્ડ એપ ૧૨૬ માં નોંધવામાં આવ્યો છે:એર ૧૮૨૭ પીસી ૧૧૦.પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન શું છે તે ચોક્કસપણે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે.આમ, દાખલા તરીકે, જો કાયદાનો કોઈ પ્રશ્ન દેશની સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉકેલવામાં આવ્યો હોત, તો કાયદાનો પ્રશ્ન ભલે ગમે તેટલો મહત્વપૂર્ણ અથવા મુશ્કેલ હોય, તેને ભૂતકાળમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હોત અને તે કોઈપણ પક્ષને ગમે તેટલી અસર કરે, તે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ન હોત.ન તો, ફરીથી, કાયદાનો પ્રશ્ન જે સ્પષ્ટ રીતે વાહિયાત છે તે પક્ષોની જેમ કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન હશે.જો કે, બોમ્બે હાઈકોર્ટે તેમના અગાઉના નિર્ણયમાં પહેલેથી જ કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન શું છે તે નક્કી કરવા માટે પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા

નિર્ધારિત પરીક્ષણની યોગ્ય રીતે પ્રશંસા કરી નથી.દેખીતી રીતે પ્રિવી કાઉન્સિલનો ચુકાદો તેમના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યો હતો, જોકે તેઓ તેનો સીધો સંદર્ભ આપતા નથી, તેમણે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"પ્રિવી કાઉન્સિલ તરફથી આપણને જે એકમાત્ર માર્ગદર્શન મળ્યું છે તે એ છે કે નોંધપાત્ર પ્રશ્ન એ જાહેર મહત્વનો પ્રશ્ન હોવો જરૂરી નથી.તે સામેલ કેસમાં પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન હોવો જોઈએ.પરંતુ અહીં ફરીથી એ ભૂલવું ન જોઈએ કે જે વિચારવામાં આવે છે, તે માત્ર કાયદાનો પ્રશ્ન નથી; તે એક નોંધપાત્ર પ્રશ્ન હોવો જોઈએ.કોઈ તેને નકારાત્મક રીતે વ્યાખ્યાયિત કરી શકે છે.દાખલા તરીકે, જો કાયદાનો એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત હોય અને તે સિદ્ધાંત હકીકતોના આપેલ સમૂહને લાગુ કરવામાં આવે, તો તે ચોક્કસપણે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન નહીં હોય.જ્યાં કાયદાનો પ્રશ્ન સારી રીતે ઉકેલાયો નથી અથવા જ્યાં સામેલ કાયદાના સિદ્ધાંત અંગે થોડી શંકા છે, તે ચોક્કસપણે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉઠાવશે જેના માટે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અંતિમ ચુકાદાની જરૂર પડશે.

આ કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ જે મુદ્દાઓ પર વિચાર કરવો પડ્યો હતો તેમાંથી એક મુદ્દો એ હતો કે શું બાંધકામને હુકમનામા પર મૂકવાનો પ્રશ્ન કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન હતો કે કેમ.વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ તેમના ચુકાદામાં કહ્યું હતું કે આ હુકમનામું નિઃશંકપણે એક જટિલ સ્વરૂપનું હતું

પરંતુ તેમ છતાં તેઓએ યુ/એસ પ્રમાણપત્ર આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો. ૧૧૦ ફેડરલ કોર્ટમાં અપીલ કરવા માટે સિવિલ પ્રોસિજર કોડના કારણ કે કોર્ટને હુકમનામા પર મૂકવા માટે જે બાંધકામ માટે કહેવામાં આવ્યું હતું તે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઊભો કરતું નથી. તેમણે અવલોકન કર્યું છે કે હુકમનામું જટિલ સ્વરૂપનું હોવા છતાં અદાલતે તેની વિવિધ જોગવાઈઓ પર ધ્યાન આપવું પડશે અને તેમાંથી તેનું તારણ કાઢવું પડશે. આમ વિદ્વાન ન્યાયાધીશો અનુસાર માત્ર એટલા માટે કે તારણ કાઢવાનું એક જટિલ હુકમનામાથી છે, કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. દેખીતી રીતે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા તેઓએ પ્રિવી કાઉન્સિલના દષ્ટિકોણને પૂરતું મહત્વ આપવાનું ટાળ્યું હતું કે કાયદાનો પ્રશ્ન "કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન" છે જ્યારે તે કાર્યવાહીના પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરે છે. વધુમાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ એવો મત વ્યક્ત કર્યો હોવાનું જણાય છે કે તેમાં સામેલ કાયદાના સિદ્ધાંત અંગે અદાલતના મનમાં શંકા હોવી જોઈએ અને જ્યાં સુધી તેના મનમાં આવી શંકા ન હોય ત્યાં સુધી તેના દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા કાયદાના પ્રશ્નને "કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન" ન કહી શકાય જેથી કોઈ પક્ષને સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૦ હેઠળ પ્રમાણપત્ર માટે હકદાર બનાવી શકાય. તે સાચું છે કે તેઓએ આટલા શબ્દોમાં કહ્યું નથી કે આવી શંકાને અદાલત દ્વારા જ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ, પરંતુ અમે તેમના ચુકાદાનો અર્થ અને ખાસ કરીને તેમના ચુકાદાના છેલ્લા વાક્યને સમજીએ છીએ જે આપણે ઉપર ટાંક્યું છે.

૬. મદ્રાસ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલા ડ્રજિકોણ સાથે અમે સામાન્ય રીતે સંમત છીએ અને અમારું માનવું છે કે બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો મત થોડો સંકુચિત હોવા છતાં નાગપુરની ભૂતપૂર્વ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો મત ખૂબ વ્યાપક છે. આ કેસમાં ઉઠાવવામાં આવેલો કાયદાનો પ્રશ્ન નોંધપાત્ર છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે યોગ્ય કસોટી, અમારા મતે, તે સામાન્ય જાહેર મહત્વનો છે કે કેમ અથવા તે પક્ષકારોના અધિકારોને સીધી અને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે કે કેમ અને જો એમ હોય તો શું તે આ અર્થમાં એક ખુલ્લો પ્રશ્ન છે કે તે આખરે આ અદાલત દ્વારા અથવા પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા અથવા ફેડરલ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો નથી અથવા મુશ્કેલીથી મુક્ત નથી અથવા વૈકલ્પિક મંતવ્યોની ચર્ચા માટે બોલાવવામાં આવ્યો નથી. જો સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રશ્નનું સમાધાન કરવામાં આવે અથવા પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે લાગુ કરવાના સામાન્ય સિદ્ધાંતો સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવે અને તે સિદ્ધાંતોને લાગુ કરવાનો માત્ર પ્રશ્ન હોય અથવા ઉઠાવવામાં આવેલી અરજી સ્પષ્ટ રીતે વાહિયાત હોય તો પ્રશ્ન કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન નહીં હોય."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૯. સી. પી. સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલતના અવકાશ અને સત્તાના સંબંધમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યારે આ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદાઓ અને હુકમો તેમજ દાવાની નકલ બંનેની તપાસ કરી છે, ત્યારે આ અદાલત દ્વારા અપીલ અદાલત તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર

કરાયેલા વિવાદિત ચુકાદા અને હુકમનામામાં કોઈ ભૂલ મળી શકતી નથી.અપીલકર્તાઓ દ્વારા પ્રસ્તાવિત કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નને સર ચુનીલાલ વી. મહેતા એન્ડ સન્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદાના પ્રકાશમાં તેમજ નીચેના કારણોસર કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્ન તરીકે ગણી શકાય નહીં. –

૨૦. જેમ કે નીચેની બંને અદાલતોએ એક સાથે ચુકાદો આપ્યો છે કે દાવાની જમીન પૂર્વજોની મિલકત નથી, વાદીઓને આવી દાવાની જમીનમાં કોઈ પણ ઘોષણા અને હિસ્સાનો દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર આપવામાં આવ્યો ન હતો.

૨૧. અહીં ઉપર આ રીતે અવલોકન કરાયેલી હકીકતો વિવાદમાં નથી કે દાવાની જમીન અનુક્રમે વાદીના દાદા અને સામાવાળા નંબર ૧ ના પિતા દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી અને તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદાના સ્થાયી કાયદાકીય સિદ્ધાંત મુજબ, હિન્દુના કિસ્સામાં દાવાની જમીનને પૂર્વજોની મિલકત તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૨૨. જો કે, જ્યારે વાદીના દાદા અને સામાવાળા નંબર ૧ના પિતાના જીવનકાળ દરમિયાન, જેમણે પોતાની સંપત્તિ સામાવાળા નંબર ૧ સહિત તેના ત્રણ પુત્રોમાં

વહેંચી હતી, ત્યારે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા પ્રાપ્ત મિલકત તેની એકમાત્ર માલિકી હશે.

૨૩. એવું લાગે છે કે વાદી અને સામાવાળા નંબર ૧ ના દાદા અને પિતા અનુક્રમે એટલે કે જુથાભાઈ ચકુભાઈ પિપરિયા, જ્યારે અપીલની સુનાવણી થઈ ત્યારે જીવંત હતા, તેમ છતાં, અપીલ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદાના પેરા-૨૬માં અવલોકન કર્યું હતું તેમ તેમને દાવામાં પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યા ન હતા.આમ, વાદીઓ, બતાવવા માટે કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, કે વાદી નંબર ૨ ના દાદાનો તેની મિલકતનું વિભાજન કરતી વખતે કોઈ ઇરાદો હતો અને સામાવાળા નંબર ૧ ના પરિવારમાં જન્મેલા કોઈપણ પુરુષ સહ-ભાગીદાર સહિત તેના પરિવારના લાભ માટે સામાવાળા નંબર ૧ ને આપવામાં આવ્યો હતો, નીચેની અદાલતોએ કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી કે દાવો જમીન પૂર્વજોની અથવા સહ-પક્ષની મિલકત નથી, જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૪. વધુમાં, વાદી દાવો રેકૉર્ડ પર લાવી શક્યા ન હતા અને તે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે સામાવાળા નંબર ૧ એ આપેલ સમયે, સામાન્ય હોટચપોટમાં દાવો જમીન ફેંકીને, તેનો હેતુ પરિવારના અન્ય સભ્યો દ્વારા તેનો ઉપયોગ કરવાનો હતો.આમ, દરેક રીતે, વાદીઓ એ સાબિત કરી શક્યા નથી કે

દાવાની જમીન કાં તો પૂર્વજોની મિલકત હતી અથવા કેસ મુજબ સહ-પક્ષકારની હતી.તેથી, વર્તમાન કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતા, હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ ૧૯૫૬ ની કલમ ૬ (ત્યારબાદ "અધિનિયમ ૧૯૫૬" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) લાગુ થશે નહીં, જેમ કે વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાનીએ દલીલ કરી હતી.

૨૫. તેમ છતાં, અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૮ માં વ્યાખ્યાયિત ઉત્તરાધિકારનો નિયમ સૂચવે છે કે જો તેના દાદા મૃત્યુ પામ્યા ત્યારે તેના પિતા જીવંત હોય તો પુત્ર તેના દાદાની મિલકતમાં કોઈ હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં અને તે કિસ્સામાં, અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૮ માં વ્યાખ્યાયિત ઉત્તરાધિકારનો નિયમ જ્યારે પુત્ર તેના પિતા પાસેથી મિલકત મેળવશે ત્યારે નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવશે.ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં, પુત્ર અધિકારની બાબત તરીકે, તેના પિતા દ્વારા દાદા પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલી મિલકતને એચયુએફ અથવા કેસ હોઈ શકે તેવી સહ-પક્ષીય મિલકત હોવાનો દાવો કરીને દાવો કરી શકતો નથી.

૨૬. વધુમાં, અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૪ મુજબ, આમ અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની જોગવાઈઓ હિંદુ કાયદાના કોઈપણ ગ્રંથો, નિયમ અથવા અર્થઘટનને ઓવરરાઈડ કરશે, અધિનિયમ ૧૯૫૬ના પ્રારંભ પહેલા પ્રચલિત કોઈપણ

રિવાજ અથવા ઉપયોગની અસર બંધ થઈ જશે.વધુમાં, અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૩૦ મુજબ, કોઈપણ હિંદુ ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ અથવા તેના જેવી જોગવાઈઓ અનુસાર, તેના દ્વારા આ રીતે નિકાલ કરવામાં સક્ષમ હોય તેવી કોઈ પણ મિલકતને કોઈ પણ રીતે અથવા અન્ય વસિયતનામા દ્વારા વેચશે.તૈયાર અવલોકન માટે, હું કલમ ૪,૮ અને ૩૦ તેમજ અધિનિયમ ૧૯૫૬ માં વ્યાખ્યાયિત વર્ગ-૧ કાનૂની વારસદારોનું પુનઃઉત્પાદન કરવા માંગુ છું, જે નીચે મુજબ છે:-

"અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૪

૪. અધિનિયમની ઓવરરાઈડિંગ અસર-(૧) આ અધિનિયમમાં અન્યથા સ્પષ્ટ રીતે જોગવાઈ કર્યા સિવાય, -

(ક) હિંદુ કાયદાના કોઈપણ લખાણ, નિયમો અથવા અર્થઘટન અથવા આ અધિનિયમના પ્રારંભની તરત પહેલાં અમલમાં રહેલા તે કાયદાના ભાગ તરીકેની કોઈપણ પ્રથા અથવા ઉપયોગ, આ અધિનિયમમાં જે બાબત માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તેના સંબંધમાં તેની અસર બંધ થઈ જશે;

(ખ) આ અધિનિયમના પ્રારંભની તરત પહેલાં અમલમાં હોય તેવો અન્ય કોઈ કાયદો, જ્યાં સુધી તે આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ જોગવાઈઓ સાથે અસંગત હોય ત્યાં સુધી હિંદુઓને લાગુ પડતો રહેશે નહીં.

(ર) શંકાઓને દૂર કરવા માટે આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ કૃષિ જમીનના વિભાજનને રોકવા માટે અથવા છતની ફાળવણી માટે અથવા આવા જમીનના સંદર્ભમાં ભાડૂત અધિકારોની વહેંચણી માટે હાલમાં અમલમાં છે તે કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને અસર કરતું હોવાનું માનવામાં આવશે નહીં.

અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૮

૮. અનુસૂચિના વર્ગ ૧ માં વારસદારો વચ્ચે મિલકતની વહેંચણી.—

નિર્વસીયત મૃત્યુ પામતા પુરુષ હિંદુની મિલકત આ પ્રકરણની જોગવાઈઓ અનુસાર હસ્તાંતરિત થશે:—

(એ) અનુસૂચિની પ્રથમ શ્રેણીમાં નિર્દિષ્ટ વારસદારો સંબંધીઓ હોય;

(બી) બીજું, જો વર્ગ ૧ નો કોઈ વારસદાર નથી, તો પછી વારસદારો પર, અનુસૂચિની શ્રેણી ૨ માં નિર્દિષ્ટ સંબંધીઓ છે;

(સી) ત્રીજું, જો બે વર્ગોમાંથી કોઈનો પણ વારસદાર ન હોય, તો પછી મૃતકના પ્રતિનિધિઓ પર; અને

(ડી) છેલ્લે, જો કોઈ આજ્ઞા ન હોય, તો પછી મૃતકની ઓળખ પર.

૩૦. અધિનિયમ, ૧૯૫૬નો કાયદાકીય ઉત્તરાધિકાર

*** કોઈપણ હિંદુ ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ (૧૯૨૫નો ૩૯) ની જોગવાઈઓ અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા અને હિંદુઓને લાગુ પડતા અન્ય કોઈ કાયદા અનુસાર, વસિયત અથવા અન્ય વસિયતનામા દ્વારા એવી કોઈ પણ સંપત્તિનો નિકાલ કરી શકે છે, જેનો [તેના દ્વારા અથવા તેણી દ્વારા] નિકાલ કરવામાં સક્ષમ હોય.

સમજૂતી.—તારવાડ, તવાજી, ઈલોમ, કુટુમ્બા અથવા કાવરુની મિલકતમાં મિતાક્ષર સહ-સહભાગી મિલકતમાં અથવા તારવાડ, તવાજી, ઈલોમ, કુટુમ્બા અથવા કાવરુના સભ્યના હિતમાં પુરુષ હિન્દુના હિતને, આ અધિનિયમમાં અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ ન હોવા છતાં, આ [કલમ] ના અર્થમાં તેના દ્વારા અથવા તેણી દ્વારા નિકાલ કરવામાં સક્ષમ મિલકત માનવામાં આવશે.

અનુસૂચિ

(વિભાગ ૮ જુઓ)

વર્ગ I અને વર્ગ ૨ માં વારસદારો

વર્ગ ૧ પુત્ર; પુત્રી; વિધવા; માતા; પૂર્વ-મૃત પુત્રનો પુત્ર; પૂર્વ-મૃત પુત્રીનો પુત્ર; પૂર્વ-મૃત પુત્રીની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રની વિધવા; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રનો પુત્ર; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રની વિધવા મૃત પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રીની પૂર્વ-મૃત પુત્રીની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રીના પૂર્વ-મૃત પુત્રની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રની પૂર્વ-મૃત પુત્રીની પુત્રી.”

૨૭. ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના વિવિધ ચુકાદાઓમાં પહેલેથી જ નિર્ણય લઈ લીધો હોવાથી, હાથ પરના કિસ્સામાં આવા મુદ્દાઓ હવે સંપૂર્ણ રીતે એકીકૃત નથી રહ્યા. વેલ્થ ટેક્સ કમિશનર, કાનપુર વિરુદ્ધ ચંદ્ર સેન દ્વારા એ આઈ આર ૧૯૮૭ એસ સી ૧૭૫૨ માં નોંધાયેલા એક નિર્ણયની નોંધ લેવી યોગ્ય રહેશે: ૧૯૮૬ (૩) એસ. સી. સી. ૫૬૭, જેમાં તે નીચે મુજબ રાખવામાં આવ્યું છે:—

“[૧૦] અહીં પ્રશ્ન એ છે કે, વિભાજન દ્વારા અલગ થયા પછી પુત્રને તેના પિતા પાસેથી જે આવક અથવા સંપત્તિ વારસામાં મળે છે તેનું મૂલ્યાંકન હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબના પુત્રની આવક તરીકે થવું જોઈએ કે તેની વ્યક્તિગત

આવક તરીકે.ટીકાકારોમાં હિંદુ કાયદા પર કે અદાલતના નિર્ણયોમાં કોઈ વિવાદ નથી કે હિંદુ કાયદા હેઠળ પુત્રને તેના પોતાના પરિવારના કર્તા જેટલો જ વારસો મળશે.પરંતુ સવાલ એ છે કે, હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૮ની શું અસર છે?હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદો, ૧૯૫૬ પુરુષોના કિસ્સામાં ઉત્તરાધિકારના સામાન્ય નિયમો નક્કી કરે છે.એફ. ટી. આર. એસ. નો પ્રથમ નિયમ એ છે કે મૃત્યુ પામતા હિંદુ પુરુષની મિલકત પ્રકરણ ૨ અને અનુસૂચિની કલમ ૧ ની જોગવાઈઓ અનુસાર હસ્તાંતરિત કરવામાં આવશે, જેમાં જોગવાઈ છે કે જો વર્ગ ૧ નો પુરુષ વારસદાર હોય તો અનુસૂચિની કલમ ૧ માં ઉલ્લેખિત વારસદારો પર.અનુસૂચિનો વર્ગ ૧ નીચે મુજબ વાંચે છે:

"પુત્ર; પુત્રી; વિધવા; માતા; પૂર્વ-મૃત પુત્રનો પુત્ર; પૂર્વ-મૃત પુત્રીની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રની વિધવા; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રનો પુત્ર; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રની પુત્રી; પૂર્વ-મૃત પુત્રના પૂર્વ-મૃત પુત્રની વિધવા.

[૧૧] અનુસૂચિના વર્ગ ૧ માં ઉલ્લેખિત વારસદારો પુત્ર, પુત્રી વગેરે છે, જેમાં પૂર્વ-મૃત પુત્રના પુત્રનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ તેમાં ચોક્કસપણે પૌત્રનો સમાવેશ થતો નથી, જે જીવિત પુત્રનો પુત્ર છે.તેથી, ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે, જ્યારે અનુસૂચિના વર્ગ ૧ ના વારસદાર તરીકે પુત્ર મિલકતનો વારસો મેળવે છે, ત્યારે શું તે પોતાની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં કરે છે અથવા તે પોતાના અવિભાજિત પરિવારના કર્તા તરીકે કરે છે?

[૧૪] તે સ્પષ્ટ છે કે હિન્દુ કાયદા હેઠળ, પુત્રનો જન્મ થાય તે જ ક્ષણે તેને પિતાની સંપત્તિમાં હિસ્સો મળે છે અને તે સહ-પક્ષનો ભાગ બની જાય છે.તેનો અધિકાર તેને પિતાના મૃત્યુ અથવા પિતા પાસેથી વારસામાં નહીં, પરંતુ તેના જન્મની હકીકત સાથે પ્રાપ્ત થાય છે.સામાન્ય રીતે, તેથી જ્યારે પણ પિતાને દાદા પાસેથી અથવા અન્ય કોઈ સ્રોતમાંથી મિલકત મળે છે, પછી ભલે તે અલગ મિલકત હોય કે ન હોય, ત્યારે તેના પુત્રનો તેમાં હિસ્સો હોવો જોઈએ અને તે તેના પુત્ર અને પૌત્રના સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારનો ભાગ બનશે અને અન્ય સભ્યો જે તેની સાથે સંયુક્ત હિન્દુ પરિવાર બનાવે છે.પરંતુ પ્રશ્ન એ છે કે શું ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૮ દ્વારા સ્થિતિને અસર થાય છે અને જો એમ હોય તો, કેવી રીતે?મૂળભૂત દલીલ એ છે કે કલમ ૮ ચોક્કસ મિલકતના સંદર્ભમાં વારસદારોને સૂચવે છે અને વારસદારોના વર્ગ ૧ માં પુત્રનો સમાવેશ થાય છે પરંતુ પૌત્રનો નહીં.જોકે, તેમાં પૂર્વ-મૃત પુત્રના પુત્રનો સમાવેશ થાય છે.અમે નોંધ્યું છે કે આ સ્થિતિએ જ મુખ્યત્વે અલ્લાબાદ હાઈકોર્ટને બે ચુકાદાઓમાં એવો મત રાખવા માટે પ્રેરિત કર્યા છે કે પુત્ર દ્વારા તેના પિતા પાસેથી વારસામાં મળેલી સંપત્તિમાંથી આવક કે જેની પાસેથી તેણે ભાગલા દ્વારા અલગ કરી છે તેનું મૂલ્યાંકન વ્યક્તિગત રીતે પુત્રની આવક તરીકે કરી શકાય છે.હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૮ હેઠળ, જે પિતાનું નિર્વસીયત મૃત્યુ થાય છે તેની સંપત્તિ તેના પુત્રને તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં સોંપવામાં આવે છે, કર્તા તરીકે નહીં.પોતાના પરિવારમાંથી.બીજી તરફ ગુજરાત હાઈકોર્ટે તેનાથી વિપરીત વલણ અપનાવ્યું છે.

[૨૧] હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની પ્રસ્તાવના ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી છે. પ્રસ્તાવના જણાવે છે કે તે હિંદુઓમાં નિર્વસીયત ઉત્તરાધિકાર સંબંધિત કાયદામાં સુધારો કરવા અને તેને સંહિતાબદ્ધ કરવા માટેનો કાયદો હતો.

[૨૨] અધિનિયમની પ્રસ્તાવના કે જેનો અર્થ થાય છે કે જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં તેમાં ફેરફાર કરવો અને કાયદાને સંહિતાબદ્ધ કરવો, અમારા મતે તે શક્ય નથી જ્યારે અનુસૂચિ પ્રથમ વર્ગમાં વારસદારોને સૂચવે છે અને તેમાં માત્ર પુત્રનો સમાવેશ થાય છે અને તેમાં પુત્રના પુત્રનો સમાવેશ થતો નથી પરંતુ તેમાં પૂર્વ-મૃત પુત્રનો સમાવેશ થાય છે, એમ કહેવા માટે કે જ્યારે પુત્ર કલમ ૮ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલી પરિસ્થિતિમાં મિલકતનો વારસો મેળવે છે ત્યારે તે તેને તેના પોતાના અવિભાજિત પરિવારના કર્તા તરીકે લે છે. ઉપર નોંધાયેલ ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત જો સ્વીકારવામાં આવે તો તેનો અર્થ એ થશે કે જો પૂર્વ-મૃત પુત્રનો પુત્ર, પુત્રનો પુત્ર નહીં કે જેને કલમ ૮ હેઠળ બાકાત રાખવાનો હેતુ છે, તો પછીનો પુત્ર જૂના હિંદુ કાયદાને લાગુ કરીને કલમ ૮ માં દર્શાવેલ યોજનાની વિરુદ્ધમાં ઉક્ત મિલકતનો જન્મ દ્વારા અધિકાર મેળવશે. વધુમાં આંધ્ર પ્રદેશ ઉચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું છે કે આ કાયદો કલમ ૪ દ્વારા સ્પષ્ટ કરે છે કે કોઈએ શંકાના કિસ્સામાં આ કાયદો જોવો જોઈએ અને પહેલાથી અસ્તિત્વમાં રહેલા હિંદુ કાયદાને નહીં. આજે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ હિંદુને જે મિલકત સોંપવામાં આવી હતી તે તેના

પોતાના પુત્રની સરખામણીમાં તેના હાથમાં એચ યુ એફ હશે; તે વર્ગ ૧ માં ઉદ્દેખિત વારસદારો વચ્ચે બે વર્ગો બનાવવા સમાન હશે, પુરુષ વારસદારો જેમના હાથમાં તે સંયુક્ત હિન્દુ પારિવારિક મિલકત હશે અને પુત્ર અને સ્ત્રી વારસદારો જેમના સંબંધમાં આવી કોઈ વિભાવના લાગુ કરી શકાતી નથી અથવા તેના પર વિચાર કરી શકાતો નથી.ઉદ્દેખનીય છે કે કાયદાની કલમ ૮ હેઠળ અનુસૂચિના વર્ગ ૧ના વારસદારોમાં વિધવા, માતા, પૂર્વ-મૃત પુત્રની પુત્રી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

[૨૩] આપણે તારણ કાઢીએ તે પહેલાં આપણે કહી શકીએ કે આપણે હિંદુ કાયદા પર મુદ્દાની ટિપ્પણી, ૧૫મી આવૃત્તિના અવલોકનોની નોંધ લીધી છે.હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ સાથે પૃષ્ઠ ૯૨૪-૨૬ પર તેમજ મેઈન્સ ઓન હિન્દુ લો, ૧૨મી આવૃત્તિ સાથે વ્યવહાર કરવો., પેજ ૯૧૮-૧૯.

[૨૪] હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૮ના સ્પષ્ટ શબ્દોની અવગણના કરી શકાતી નથી અને તેનો અમલ થવો જોઈએ.કાયદાની પ્રસ્તાવના પુનરાવર્તન કરે છે કે આ કાયદો, અન્ય બાબતોની સાથે, કાયદામાં "સુધારો" કરવા માટે છે, તે પૃષ્ઠભૂમિ સાથે સ્પષ્ટ ભાષા કે જેમાં પુત્રના પુત્રને બાકાત રાખવામાં આવે છે પરંતુ તેમાં પૂર્વ-મૃત પુત્રના પુત્રનો સમાવેશ થાય છે તેને અવગણી શકાય નહીં.

[૨૫] ઉપરોક્ત પ્રકાશમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ, મદ્રાસ હાઈકોર્ટ, મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ અને આંધ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલા મંતવ્યો આપણને સાચા લાગે છે.આદર સાથે અમે અહીં અગાઉ નોંધાયેલા ગુજરાત હાઈકોર્ટના મંતવ્યો સાથે સહમત થવામાં અસમર્થ છીએ.”

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૨૮. અપીલીય અદાલતે વિવાદિત જમીન પૂર્વજોની મિલકત છે કે કેમ અને વાદીને તેમાં કોઈ અધિકાર, હક અને હિત છે કે કેમ તે મુદ્દા પર પણ ધ્યાન દોર્યું હતું અને (૨૦૨૦) ૧૬ એસ. સી. સી. ૨૫૫માં અહેવાલિત ગોવિંદભાઈ છોટાભાઈ પટેલ અને અન્યો વિરુદ્ધ પટેલ રમણભાઈ માથુરભાઈના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના એક નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે વાદીને દાવાની જમીનમાં કોઈ અધિકાર, હક અને હિત નથી.

૨૯. ગોવિંદભાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત નિરીક્ષણનો સંદર્ભ લેવો અને તેના પર આધાર રાખવો યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ છે:—

“૫. ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, અન્ય બાબતોની સાથે, એ છે કે મુકદ્દમામાં ભેટ દસ્તાવેજના અમલને ચોક્કસપણે નકારી કાઢવામાં આવ્યો ન

હતો.તેથી, સાક્ષીએ પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ (ટૂંકમાં "પુરાવા અધિનિયમ") ની કલમ ૬૮ ની જોગવાઈના સંદર્ભમાં પ્રમાણિત સાક્ષીઓમાંથી એકની તપાસ કરવી જરૂરી નથી.એવું પણ માનવામાં આવે છે કે દાવાની મિલકત પૂર્વજોની મિલકત નથી.આ મિલકત દાતાઓના પિતા આશાભાઈ પટેલ દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી અને તે આશાભાઈ પટેલ દ્વારા અમલમાં મુકવામાં આવેલી વસિયતના આધારે છે, મિલકત વર્ષ ૧૯૫૨-૧૯૫૩ માં દાતા દ્વારા માલિકીની બની હતી.આમ, ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે દાતા ૧૫/૧૧/૧૯૭૭ તારીખના ભેટ ખતને અમલમાં મૂકવા માટે સક્ષમ છે કારણ કે મિલકત દાતાના હાથમાં પૂર્વજોની નથી.બીજી અપીલમાં વિચારણા માટે ઊભા થયેલા આવા પ્રશ્નોના સંબંધિત મુદ્દાઓ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“૯૨. ફરી એકવાર, પુનરાવર્તનની કિંમત પર, હું કહું છું કે નીચેની અદાલતો દ્વારા પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૮નો સંપૂર્ણ ખોટો અર્થ કાઢવામાં આવ્યો છે.કલમ ૬૮માં પુરાવાઓમાંથી બાકાત રાખવાના નિયમને લાગુ કરવાનો પ્રસંગ ત્યારે ઊભો થાય છે જ્યારે કોઈ પક્ષ પ્રમાણપત્રની જરૂર હોય તેવા દસ્તાવેજ પર આધાર રાખવા માંગે છે, તે તેને આપેલ રીતે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે.મેં અગાઉ અવલોકન કર્યું તેમ, પક્ષ પછી તેનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકશે નહીં.પરંતુ પુરાવા તરીકે દસ્તાવેજના ઉપયોગ સામે આ પ્રક્રિયાગત અક્ષમતાને કોઈ પણ રીતે હકારાત્મક વલણ તરીકે ગણી શકાય નહીં કે મૂળ રાહત અથવા રદ કરવામાં દાવો કરવામાં આવ્યો છે તેમ ખતને ટાળવા માટેના

હુમલાના આધારો અસ્તિત્વમાં છે.વાદી સામાવાળા દ્વારા સ્થાપિત કેસમાં નબળાઈ અથવા ખામી પર આધાર રાખીને સફળ થઈ શકતો નથી.કાયદો એ છે કે વાદી તેના પોતાના કેસના બળ પર જ દાવામાં સફળ થઈ શકે છે.

૧૦૫. વાદીનો કેસ ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, દાવાની મિલકતો તેમના દાદા દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી અને તે મિલકતો તેમના પિતાને વસિયતનામા દ્વારા સોંપવામાં આવી હતી, જેનો અર્થ તેમના દાદાની ઈચ્છાના બળ પર થાય છે.હિંદુ કાયદો, જે આજે પણ છે, સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે જો તે પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકત છે, તો તે તેમના પુત્રોના હાથમાં જાય છે, સહ-માલિકીની મિલકત તરીકે નહીં, પરંતુ તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં તેમના હાથમાં જશે.જ્યાં મિલકત પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકત હોય, તે તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં તેના પુત્રના હાથમાં આવે છે અને સહ-પક્ષીય મિલકત તરીકે નહીં, આવા કિસ્સામાં પુત્રનો પુત્ર આવી મિલકતમાં અધિકારનો દાવો કરી શકતો નથી.

૧૦૮. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હું માનું છું કે વાદીના પિતાને સોંપવામાં આવેલી દાવાની મિલકતોને સહ-પક્ષીય મિલકત ન કહી શકાય.આ

મિલકતો વાદીના દાદા દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી, જેમ કે વાદીએ પોતે વિનંતી કરી હતી અને સ્વીકાર્યું હતું.દાદાની આવી સ્વ-હસ્તગત મિલકતો વાદીના પિતાને "વસિયત" દ્વારા સોંપવામાં આવી હતી, જેનો અર્થ વસિયતી સ્વભાવ થાય છે.આવા સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય કે મિલકતો વાદીના પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકતો છે.આ ઉત્તરાધિકાર હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૮ અનુસાર હશે. જ્યારે મિલકતને વાદીના પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકત કહી શકાય, ત્યારે પિતા કુશળતાપૂર્વક તે મિલકતને ભેટ દસ્તાવેજ દ્વારા સ્થાનાંતરિત કરી શક્યા હોત.

૧૧૪. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હું માનું છું કે દાવાની મિલકતો વાદીના પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકતો હતી, અને આવા સંજોગોમાં, વાદીના પિતા માટે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં ભેટ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકવાની છૂટ હતી."

૧૧.આ અદાલતે સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર [સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર વિરુદ્ધ સી. એ. મુરુગનાથા મુદલિયાર, (૧૯૫૩) ૨ એસ. સી. સી. ૩૬૨ માં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચના નિર્ણયમાં:૧૯૫૪ એસસીઆર ૨૪૩:એ. આઈ. આર. ૧૯૫૩ એસ. સી. ૪૯૫] એ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું સામાવાળા ૧ દ્વારા વસિયત હેઠળ હસ્તગત કરેલી મિલકતોને તેના હાથમાં પૂર્વજોની અથવા સ્વ-હસ્તગત મિલકત તરીકે ગણવામાં આવે છે.આ એક

એવો કેસ છે જેમાં વાદીએ તેના પિતા અને ભાઈ સામે મુકદ્દમામાં મિલકતની વહેંચણીનો દાવો કર્યો હતો. પિતાનું વલણ એ હતું કે ઘરની મિલકતો તેમના પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકતો હતી અને તેમણે તેને વર્ષ ૧૯૧૨માં અમલમાં મુકવામાં આવેલી વસિયત હેઠળ મેળવી હતી. એવું માનવામાં આવતું હતું કે મિતાક્ષર કાયદા દ્વારા સંચાલિત સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારના પિતા પાસે તેમની સ્વ-હસ્તગત સ્થાવર મિલકત પર સ્વભાવની સંપૂર્ણ અને અનિયંત્રિત સત્તાઓ છે અને તેમનો પુરુષ મુદ્દો કોઈપણ રીતે આ અધિકારોમાં દખલ કરી શકશે નહીં. અદાલત આ પ્રશ્નની તપાસ કરતી વખતે કે પુત્ર તેના પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકતમાં કેવા પ્રકારનું હિત લેશે, જે તેને ભેટ અથવા વસિયતનામા દ્વારા મળે છે, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે મિતાક્ષર પિતાને તેની સ્વ-હસ્તગત મિલકત પર સ્વભાવનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે, જેમાં તેના પુરુષ વંશજો દ્વારા કોઈ અપવાદ લઈ શકાતો નથી. એવું માનવામાં આવતું હતું કે પુત્રને વારસામાં આપવામાં આવેલી અથવા ભેટમાં આપવામાં આવેલી આવી મિલકતને પૂર્વજોની મિલકત તરીકે ગણવી જરૂરી છે તેવું માનવું શક્ય ન હતું. વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે પિતા દ્વારા તેના પુત્રને ભેટમાં આપવામાં આવેલી મિલકત તેના પિતા અથવા પૂર્વજ પાસેથી મળી હતી તે હકીકતને કારણે જ દાન કરનારના હાથમાં પૂર્વજોની મિલકત બની શકતી નથી.

૧૬. આ અદાલતે સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર કેસમાં વધુ ચુકાદો આપ્યો [સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર વિરુદ્ધ સી. એ. મુરુગનાથા મુદલિયાર, (૧૯૫૩) ૨ એસ. સી. સી. ૩૬૨:૧૯૫૪ એસસીઆર ૨૪૩:એ. આઈ. આર.

૧૯૫૩ એસ. સી. ૪૯૫] કે સમગ્ર વસિયત વાંચ્યા પછી, નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટ થાય છે કે વસિયતનામાનો ઇશદો તેમના પુત્રો અને પૌત્રોના અધિકારો દ્વારા કોઈપણ રીતે બંધાયેલા વગર તેમની પોતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકત તરીકે સંપૂર્ણ અધિકારોમાં મિલકતો લેવાનો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેમનો ઇશદો નહોતો કે સંપત્તિ પુત્રો દ્વારા પૂર્વજોની સંપત્તિ તરીકે લેવી જોઈએ. પરિણામે, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને પુત્ર દ્વારા તેના પિતા વિરુદ્ધ ભાગલા પાડવાનો દાવો રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૦. આ નિર્વિવાદ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે આશાભાઈ પટેલે મિલકત ખરીદી હતી, તેથી તેઓ કોઈપણ વ્યક્તિની તરફેણમાં વસિયત અમલમાં મૂકવા માટે સક્ષમ હતા. વસિયતનો લાભ આપનાર તેનો પુત્ર હોવાથી અને વસિયતમાં કોઈ હેતુ ન હોય તો, લાભ આપનાર સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર કેસ [સી. એન. અરુણાચલ મુદલિયાર વિરુદ્ધ સી. એ. મુરુગનાથા મુદલિયાર, (૧૯૫૩) ૨ એસ. સી. સી. ૩૬૨ ની દ્રષ્ટિએ સ્વ-હસ્તગત મિલકત તરીકે મિલકત હસ્તગત કરશે: ૧૯૫૪ એસસીઆર ૨૪૩: AIR ૧૯૫૩ SC ૪૯૫]. મિલકત પૂર્વજોની હતી તે સાબિતીનો બોજ માત્ર વાદી પર હતો. તે સાબિત કરવાનું તેમનું કામ હતું કે આશાભાઈની વસિયતનો હેતુ પરિવારના લાભ માટે મિલકત પહોંચાડવાનો હતો જેથી તેને પૂર્વજોની મિલકત તરીકે ગણવામાં આવે. આવી કોઈ ધારણા અથવા સાબિતીની ગેરહાજરીમાં, દાતાના હાથમાં રહેલી મિલકતને સ્વ-હસ્તગત મિલકત તરીકે ગણવી પડશે. એકવાર દાતાના હાથમાં રહેલી મિલકતને સ્વ-હસ્તગત મિલકત ગણવામાં આવે તે

પછી, તે તેની મિલકત સાથે એવી રીતે વ્યવહાર કરવા માટે સક્ષમ હતો કે જેને તે યોગ્ય માને છે, જેમાં કુટુંબ માટે કોઈ અજાણી વ્યક્તિની તરફેણમાં ભેટ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકવાનો સમાવેશ થાય છે."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૩૦. આમ, ઉપરોક્ત જોગવાઈનું સંયુક્ત વાંચન તેમજ ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપર ઉદ્દેશિત નિર્ણયોના ગુણોત્તરથી એ સ્પષ્ટ થશે કે જે દિવસે પુત્રને તેના પિતા પાસેથી વસિયતનામા/બિન-વસિયતનામા ઉત્તરાધિકાર અથવા ભેટ દ્વારા સ્વ-હસ્તગત મિલકત મળી હતી, તે દિવસે પુત્રને મળેલી આવી મિલકતને તેની સ્વ-હસ્તગત/પોતાની મિલકત તરીકે ગણવામાં આવશે, જેમાં તેના પુત્ર એટલે કે મૂળ માલિકના પૌત્રને પરિવારમાં જન્મ દ્વારા કોઈ અધિકાર, શીર્ષક અથવા વ્યાજ નહીં હોય.

૩૧. સામાવાળા નંબર ૧એ તેના પિતા પાસેથી દાવાની જમીન પ્રાપ્ત કરી હોવા છતાં, તેના પિતા/વાદી નંબર ૨ના દાદાના જીવનકાળ દરમિયાન તે તેની સ્વ-હસ્તગત/પોતાની મિલકત બની જશે, તેથી તે તેને ગમે તે વ્યક્તિને વેચવાનો સંપૂર્ણ હકદાર હતો.વાદી ખાસ કરીને વાદી નંબર ૨, સામાવાળા નંબર ૧ નો પુત્ર હોવાથી તેને દાવાની જમીનમાં કોઈ અધિકાર, હક અથવા હિત નહોતું, તે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ કાર્યો પર સવાલ ઉઠાવી શક્યો ન હોત.તેથી, સામાવાળા નંબર ૧ની

માલિકીની મુકદ્દમાની જમીનની સ્થિતિ પૂર્વજોની મિલકત ન હોવાના મુદ્દા પર નીચેની અદાલતો દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત ચુકાદા અને હુકમનામામાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ નથી.

૩૨. જ્યાં સુધી પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કોઈ કોસ-અપીલ અથવા વાંધાની ગેરહાજરીમાં અપીલ કોર્ટ દ્વારા વાદીઓ સામે રાખવામાં આવેલા જરૂરી પક્ષકારોની મર્યાદા અને બિન-જોડાવાના પાસાની વાત છે, ત્યાં સુધી તેની તપાસ કરવાની જરૂર રહેશે નહીં કારણ કે વાદીઓ દાવાની જમીન પૂર્વજોની મિલકત અથવા આરોપ મુજબ સહ-પક્ષની મિલકત છે તે સાબિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ રહ્યા છે.

૩૩. તેમ છતાં, અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની દ્વારા આવા મુદ્દાઓ પર દલીલ કર્યા પછી, હું કહેવા માંગુ છું કે સી. પી. સી. ના આદેશ ૪૧ નિયમ ૩૩ મુજબ, અપીલ કોર્ટ, કોઈ પણ કોસ-અપીલ અથવા વાંધાની ગેરહાજરીમાં, યોગ્ય કેસમાં, એવા મુદ્દાઓ નક્કી કરી શકે છે જેનો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા યોગ્ય જવાબ આપવામાં આવ્યો નથી. અહીં અપીલકર્તાઓનો કેસ એવો નથી કે તેઓ તેમની અપીલનો ચુકાદો આપતી વખતે અપીલ કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિર્ણયના મુદ્દા વિશે જાણતા ન હતા. તેથી, પછીથી, તેમને અપીલ કોર્ટ દ્વારા તેમના વિરુદ્ધ આવા મુદ્દાઓના ચુકાદા વિશે ફરિયાદ કરવાની મંજૂરી નથી.

૩૪. પ્રથમ દષ્ટિએ, અપીલ અદાલતે જે મુદ્દા નંબર ૩ સાથે આ અદાલત સંપૂર્ણ સંમત છે તે નક્કી કરવા માટે નક્કર અને સચોટ કારણો આપ્યા છે, તેમાં આ અદાલત દ્વારા મળી આવેલી કોઈપણ નોંધપાત્ર ભૂલ કરતાં ઘણી ઓછી કોઈ ભૂલ નથી.તેથી, હું આ મુદ્દાને વધુ વિસ્તૃત કરવા માંગતો નથી સિવાય કે નિરીક્ષણ સિવાય કે જ્યારે વાદીઓ કથિત પૂર્વજોની મિલકતમાં ઘોષણા મેળવવાના તેમના અધિકારની ખાતરી કરે છે, ત્યારે તેમને સ્વતંત્ર રીતે સામાવાળા નંબર ૧ ના તમામ કાનૂની વારસદારો સાથે જોડાવું જરૂરી હતું પરંતુ રેકૉર્ડ પર મૃત સામાવાળા નંબર ૧ ના કાનૂની વારસદારો તરીકે જોડાઈ શકે તેમ ન હતું.

૩૫. તેમ છતાં, જ્યારે આ અદાલત દાવો/અપીલમાં મુખ્ય મુદ્દા પર નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સાથે સંપૂર્ણ સંમત હોય અને નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા તારણો પર કાયદાની કોઈ નોંધપાત્ર ભૂલ ન મળી હોય, ત્યારે સી. પી. સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે આવા ચુકાદા અને હુકમને ખલેલ પહોંચાડવા માંગશે નહીં.

૩૬. આમ, નીચેની બંને અદાલતોએ દાવા/અપીલમાં મુદ્દાઓ/મુદ્દાઓ નક્કી કરતી વખતે હકીકતો, પુરાવાઓની યોગ્ય રીતે પ્રશંસા કરી છે અને અધિનિયમ,

૧૯૫૬ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરી છે અને તે મુજબ, તેમના દ્વારા ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓ/મુદ્દાઓનો જવાબ આપ્યો છે જ્યાં સુધી એવું માનવામાં આવે છે કે દાવો કરાયેલી જમીન પૂર્વજોની મિલકત અથવા સહ-પક્ષની મિલકત અને વાદી સામેના અન્ય મુદ્દાઓ ન હતા.

૩૭. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની દ્વારા આ રીતે કરવામાં આવેલી રજૂઆતો કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈ તેમજ **ચંદ્ર સેન (ઉપરોક્ત)** અને **ગોવિંદભાઈ (ઉપરોક્ત)** ના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના ગુણોત્તરના પ્રકાશમાં નહીં રહે અને સાથે જ, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાની દ્વારા આ રીતે ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયો પણ વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે નહીં, જે અહીં ઉપર અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે, તેથી તેના પર વધુ ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.

નિર્ણય

૩૮. ચાલુ કારણોસર, બીજી અપીલ કાયદાના કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો ખુલાસો કરતી નથી, તે નિષ્ફળ થવી જોઈએ.તે આથી ડિસમિસ્ડ છે, જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર નથી.સિફવલ તરીકે સ્ટે માટેની સિવિલ અરજી પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*